

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש

'בית יהושע'

רחוב מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג

ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

יום א' פרשת תצוה | ט' אדר תשפ"א

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105

www.kolhalashon.com

ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111

להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com

האחריות הגדולה שיש על מלמדי תינוקות

אי' בגמ' מס' ב"ב דף כא שהמלמדי תינוקות צריכין ללמד תורה בנאמנות לתינוקות של בית רבן, שאם ילמדו בטעות, שבשטא כיון דעל על. ומעשה שהיה במלמד של יואב שלימד אותו טעות בניקוד, וגרם טעות נורא. ככתוב [מלכים א, יא, טז] כי שִׁשֶׁת חֲדָשִׁים יָשָׁב שָׁם יוֹאֵב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְּרִית כָּל זָכָר בְּאֵדוֹם, שאול המלך עשה ק"ו של טעות והשאיר את הבהמות ואת אגג, יואב טעה והשאיר את כל הנקבות בחיים. ובא לפני דוד לספר לו פרטי המלחמה, שאל אותו דוד המלך ליואב שר הצבא, מדוע לא הרגת את הנקבות? אמר לו יואב: דכתיב 'תמחה את זָכָר עמלק', אמר לו דוד, והרי קוראים זָכָר עמלק, אמר לו יואב, כך לימדני רבי בחידר זָכָר, הלכו לשאול את הרבי ושאלוהו איך לימדת אותם? אמר המלמד זָכָר. הוציא יואב את חרבו וביקש להרוג את המלמד על שלימדו בטעות.

ורבינו חננאל בתוס' [דף כא] וכן ברשב"א וריטב"א פירשו להיפך, שהמלמד לימד את יואב בילדותו שצריך לקרוא זָכָר, אלא שביקש להרוג אותו על שלא שם לבו שהוא טעה בילדותו ואמר זָכָר. ואילו היה המלמד גם טעה שאומרים זָכָר, אין סיבה להרוג אותו על טעותו שכך גם לימד אותו רבו בטעות, אבל אם הוא כן יודע שצריך לומר זָכָר, אלא שעשה מלאכתו רמיה ולא הקפיד על התלמידים שיבינו איך לקרוא, לכן ביקש להענישו.

'אמר ליה אמאי, א"ל דכתיב ארור עושה מלאכת ה' רמיה, א"ל שבקיה להווא גברא דליקום בארוה, א"ל כתיב וארור מונע חרבו מדם, איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה'.

ורבים נתקשו להבין דברי הגמ' וכי לא שמע יואב בן צרויה שר צבא של דוד המלך קריאת 'זכור' בכל שנה ושנה, עם כל הגרסאות של זָכָר וזָכָר? ויש מתרצים בדרך צחות כי מנהג החסידים לנסוע לרבי על שבת זכור, ויואב היה נוסע לאותו מלמד על שבת זכור ולכן היה שומע בטעות מדי שנה בשנה... אבל בפשטות משמע שההוא היה מלמד תנוקות ולא אדמו"ר. וכן קשה וכי לא ידע יואב את ההפטרה של שבת זכור במעשה דשאול המלך. והרי אז כבר היה לאחר פטירת שמואל הנביא והוא כתב המעשה דשאול המלך. וכמ"ש בגמ' ששמואל כתב ספרו עד 'ושמואל מת', וא"כ היה לו ליואב ספר שמואל א' ושם כתוב להדיא 'והמתה למאיש ועד אשה מזכר עד נקבה, עולל ויונק ובהמה וחמור וגמל', ורש"י פי' שלא ישאר דבר שמזכירים עליו שם עמלק. וא"כ איך עדיין טעה יואב לחשוב שכתוב תמחה את זָכָר עמלק?

כתוב זאת זכרון בספר 'זכר עמלק' ושים באזני יהושע איך לנקד תיבה זו

והגר"א כתב שמפני האפשרות ששייך לטעות בטעות זה האריך הכתוב ואמר 'ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע', ברש"י פי' שצריך לכתוב בספר המעשה ויבא עמלק, ושים באזני יהושע המצוה שיש למחותו מתחת השמים. אבל ברמב"ן פי' שהכונה על ענין אחד, הוא הדבר שתכתוב והוא הדבר שתשים באזני יהושע. וביאר הג"מ רבי שאול מאמסטרדם והגר"א שמכיון שג' אותיות 'זכר' אפשר לטעות בו כמו שטעה בו יואב שהכונה על זכר ולא נקבה, ולכן צריך לשים באזני יהושע איך לנקד התיבה הזאת, כי הניקוד אינו דבר שנכתב בס"ת אלא נשמע באוזן מרב לתלמידו, וזש"כ בו 'ושים באזני יהושע' שידע המסורה איך לקרוא הפסוק הזה, וכך יוכלו לקיים המצוה הזו בשלימות.

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי כי יואב בן צרויה היה ראש לסנהדרין, טעות גסה כזו לא שייך שתשאר לאדם מילדותו לשנים רבות, אולי יש לפעמים טעויות שנשארים אצל האדם שנשארים להרבה שנים, אבל טעות מפורשת כזו מטבען של דברים היתה צריכה להתקן. והרי חז"ל מפליגים בגדולתו של יואב בן צרויה, ביתו היה הפקר כמדבר, והיה מופלג מאד בתורה ועבודת ה', אדם גדול מאד, היתכן שהוא יטעה בדבר שאין תנוקות של בית רבן טועין בו? אם למדנו על דוד המלך שנענש על שאמר 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה חייך שאתה טועה בדבר שאין תנוקות של בית רבן טועין בו, ועשה עגלה לנשיאת הארון וכביכול שכח פסוק 'בכתף ישאו', וגם בזה כבר פירשו המפרשים איך שוכחים כזאת.

שיבושים מצויים בכל דור

ובאמת שיש מושג של 'שבשטא כיון דעל על' כמבואר שם בגמ', כמו שיש טעויות נפוצים שאדם לומד בתחילה באופן מוטעה וזה נשאר איתו עד זקנה ושיבה. כולנו למדנו ש"ס לפני שהכניסו את הפסוקים בגליון הגמרא, וכיון שלא למדנו איתנו נ"ך רק גמרא, וגם המלמדים שלנו לא ידעו נ"ך, לכן היו מלמדים אותנו פסוקי נ"ך באופן מוטעה, לכן עד היום הזה אנו קוראים הרבה פסוקים באופן מוטעה, כי המלמד הכשר לא היה מעיין בספרי נביאים וכתובים, ועד היום אנו אומרים פסוקי משלי לא בניקוד אמיתי, כי באמת לא לימדו אותנו משלי עם רש"י כמו שלמדנו בראשית עם רש"י. טעויות כאלה יש להם הצטדקות. או למשל יש טעויות מחמת שיבוש הדפוסים, וזה נקרא בגירסא דינקותא, כגון בהפטרת שבת ראש חודש 'למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה והתענגתם מזיו כבודה', כך חשבנו שכתוב, אבל למעשה כתוב 'והתענגתם מזיו כבודה', ורש"י פי' 'מהזת הכבוד' שחזר הכבוד לבני ישראל, לשון זז ותנועה ולא מלשון

זיו כבודה. הפסוק נמצא ב' פעמים בנ"ך, ובשניהם כתוב 'מזיז כבודה'. בילדותי היה מודפס בחומשים הטעות הזו, כי כך היה הטעות שגור בפי כל, וחשב המדפיס שהמדפיס בנ"ך טעה וכתב מזיז כבודה...

ובגמ' שם כתוב שמלמד תנוקות שמטעה את הילדים בטעויות, מעבירים אותו כי הוא גורם פסידא דלא הדר, הפסד שאי אפשר לתקן אותו, כי שבשאת כיון דעל על. כי טעות שנכנס בלב הילד בגירסא דינקותא זה נשאר אצלו כל ימי חייו.

בגמ' שם כתוב שהיה מלמד מכה בתלמידים אבל לימד כראוי בלי טעויות, כשהעבירוהו למלמד יותר טוב שאינו מכה בתלמידים, ראו שהשני מלמד טעויות, העבירוהו והחזירו את הראשון המכה, כי פצע אדום או כחול יכול להתרפאות, אבל טעויות במקרא נשאר עד הקבר.

ועדיין צריכין אנו למודעי מה שהיה ביואב בן צרויה שמכיון שלימדו המלמד בטעות, גרם טעות נורא שהרג רק זכרי עמלק בלבד, וכי לא שמע במשך השנים שצריך לקרוא 'זָכַר עמלק'?

במדרש ובפיוט מפורש שיש ענין למחות זָכַר עמלק

ובמדרש רבה אסתר [פרשה י פסקה יג] כתוב להדיא שיש לקרות זָכַר: 'כי מחה אמחה את זכר עמלק ממה בעולם הזה אמחה לעולם הבא, את זָכַר עמלק זה המן קרי ביה זָכַר עמלק', כלומר שיש זָכַר אחד בזרע עמלק שצריך להרוג אותו בעיקר והוא המן הרשע.

ולכאוי צ"ע איך אפשר לומר כן, והרי בגלל טעות כזו טעה יואב בן צרויה לפרש על זכרי עמלק ולא על הנקבות?

וביוצרות דשבת זכור 'וימח שמו וזָכַרו. וְנִמַּח זְכוּרוֹ מִלְּהַזְכִּירוֹ. בְּזָכְרוֹן קְדוּשׁוֹ', הלשון 'נמח זכורו' הכונה על זכרים ולא לשון זכרון, והרי שיש איזה דגש על זכרי עמלק ביותר. ובפרט לדברי המדרש הנ"ל שיש כונה על זכר מיוחד שצריך לחתוך ראשו, והוא המן הרשע. וזהו 'ונמח זכורו מלהזכירו' למחוק אותו זכר מזכרוננו, הלא הוא המן הרשע.

ועפ"ז קשה ביותר איך היה מלמדו של יואב חייב מיתה על טעותו, כשבמדרש רבה וביוצרות אמרו כדבריו 'קרי ביה זָכַר'. ולפי זה הרי פשוט שיואב בן צרויה כן שמע קריאת שבת זכור בכל שנה, וכן למד הפטרת שמואל הנביא, אלא שאמר יוצרות וכתוב בו 'ונמח זכורו' לכן הרג רק את הזכרים?

ובספר החינוך מצוה תרד, כתב: 'למחות זָרְעוֹ מִן הָעוֹלָם: שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְמַחַת זָרְעוֹ שֶׁל עַמְלָק וְלֹאֲבַד זְכָרוֹ מִן הָעוֹלָם, זָכַר וְנִקְבָּה, גְּדוֹל וְקָטָן, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דברים כה יט) תִּמְחָה אֶת זְכָר עַמְלָק', שְׂבַכְלָל זָכַר הוּא הַכֹּל. וְכִבֵּר טָעָה בְּנִקּוּד תְּבָה אִז גְּדוֹל הַדּוֹר, וְהוּא יוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה, וְהַשְּׂאִיר מֵהֶם הַנְּקֻבוֹת, לְפִי שְׂרָבוּ לֹא הַשְּׂגִיחַ עֲלֵיו יִפָּה עֲלָיו כְּשֶׁלְּמַדוֹ מִקְרָא זֶה וְנִשְׁתַּבֵּשׁ יוֹאֵב וְקָרָא זָכַר בְּמָקוֹם זָכַר'. מלשון 'רבו לא השגיח עליו יפה' משמע כדברי הרשב"א והריטב"א הנ"ל שרבו כן היה יודע האמת שצריך לקרוא זָכַר, אלא שלא השגיח עליו יפה.

ורבים תמהים שאם כבר נשמע טעות זה בעולם, שנקרעה מלכותו של שאול על טעות זו, היתכן שלא שמע יואב על כך וחזר וטעה באותה טעות?

במלחמת שאול עם עמלק לא היה מעיקר דין מחיית עמלק שעדיין לא נתקיים 'בהניח ה"א מכל אויביך מסביב', לכן לא למד יואב ממנו להרוג הנקבות

ותירץ הגרי"ז מבריסק זצוק"ל שמלשון הרמב"ם משמע שמלחמת שאול בעמלק היתה ב'הוראת שעה', כי בפרשת כי תצא כתוב 'והיה בהניח ה' אלקיך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה"א נותן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק', הרי שעיקר מצות מחיית עמלק הוא רק לאחר שהשלימו להכניע את כל האויבים בא"י, ועמלק הוא אחרון. ואז במלחמת שאול עם עמלק, עדיין לא נתקיים 'בהניח', אדרבה הרי אלו הפלשתים הרגו את שאול המלך ע"ה, והיבוסים עוד ישב בירושלים עד ימי דוד המלך. וכ"ש מש"כ 'מסביב' עדיין היה צור מיושב בגויים עד לאחר ימי שלמה, וכמ"ש בספר יהושע ושופטים.

וכתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות שכל מה שצוה שמואל את שאול שיצא ללחום בעמלק אינו מצד המצוה ד'תמחה את זכר עמלק', כי עדיין לא נתקיים 'והיה בהניח', אלא שהלך לקיים מצות הנביא שמואל בהוראת שעה, כפי הנראה שהיה אז שעת הכושר מיוחד להכרית זרעו של עמלק.

וביאר עוד הגרי"ז שיתכן שעיקר מלחמת עמלק הוא ע"י מלכות בית דוד, שאול המלך אינו שייך לזה, [ולא נאריך בעת בענין 'אין עמלק נופל אלא בידיה של בני רחל'] ועפ"ז מיושב שלא היה לו ליואב ללמוד ממעשה דשאול ושמואל, כי שם היתה הוראת שעה מיוחד 'למאיש ועד אשה, מזכר עד נקבה, מעולל עד יונק, מגמל עד חמור', ואין ליואב ללמוד מאותה מעשה כי מה שנענש שאול על כך, הוא משום שעבר על דברי נביא, וכתוב 'אך אשר לא ישמע לקול הנביא

ההוא... 'ורש"י פי' 'לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל' שהמלך מוזהר לשמוע למצוה קלה של נביא, ואין כל זה שייך למצות 'תמחה את זכר עמלק'.

אבל יואב בן צרויה שר צבא דוד המלך היה לאחר שכבשו את היבוס, בהניח ה' אלקיך מכל איביך מסביב, אז הגיע שעה לקיים 'תמחה את זכר עמלק', וטעה יואב שכתוב 'תמחה את זכר עמלק' ולא הרג את הנקבות.

העם לא מחה באיוב, בחושבם שכך קיבל הוראת שעה מאורים ותומים

וב'בן יהוידע' פירש הבן איש חי לאידך גיסא, כי הנה במהרש"א הקשה שם איך לא נתעוררו כל העם לתמוה על יואב שר הצבא מדוע אינו הורג את הנקבות, והרי כשראה אדם את רבו עובר על פסוק שבתורה צריך לומר לו בדרך כבוד 'כך כתוב בתורה', איך היו כל ישראל חסידים שוטים ולא הצילו את יואב מטעות כזו? ותירץ ה'בן איש חי' שמכיון שהיה אז זמן של נבואה, חשבו כל ישראל שכפי הנראה נאמר לו לאיוב בנבואה בהוראת שעה שיהרוג רק את הזכרים ולא את הנקבות. שהרי בכל מלחמה היו נמלכים באורים ותומים, ולא ידעו הכל מה היתה התשובה משמים, לכן טעו אולי נאמר לו להרוג עתה רק הזכרים.

וכשנחבר שני הדרכים כאחד יתיישב מאד, כי יואב לא למד ממעשה דשאל, ביודעו בהקדמת הרמב"ם ששם היתה הוראת שעה, ומאידך לא היו בני דורו של יואב מתקנים את מעשיו להרוג גם הנקבות, בחשבם שהוא קיבל הוראת שעה להרוג רק הזכרים.

ובמהרש"א שם תירץ שמלחמת יואב לא היתה בעמלק אלא באדום, ובאדום אין מצוה להרוג הנקבות והבהמות. וכששאל אותו דוד מדוע הרגת רק הזכרים, השיב יואב קל וחומר, אם בעמלק כתוב 'תמחה את זכר עמלק' זכרים ולא נקבות, [כמו שטעה בעת שלמד אצל המלמד תשב"ר] כ"ש בני אדום שהיא מלחמת הרשות. ובזה מיושב מה שלא היו בני דורו גוערים ביואב על שהורג רק הזכרים, כי באמת לא היה מחויב כלל להרוג הנקבות דאדום.

תיקון טעות בניקוד תיבת 'לבהמתך' בק"ש

ועדיין צריכין אנו למודעי היתכן שיואב בן צרויה גדול ישראל, ישאר בטעות משנות נעוריו לכל ימי חייו, והרי דרך האדם שמתקנים אותו מטעויותיו במשך השנים. ולדוגמא נזכיר מה שהיה לי טעות בקריאת שמע עד כמה שנים אחר החתונה שלי, ששמע אותי יהודי טוב איך שאני קורא ק"ש והעמיד אותי על טעותי. ואני מכיר לו טובה. אני הייתי קורא בק"ש 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת', וב"ה שהעמידני על האמת שצ"ל 'לבהמתך'. בגאליצע ופולין יש בזה נפק"מ גדול כי ניקוד סגול נשמע קרוב לצירי, משא"כ בניקוד שב"א. והרי כל המדקדק בק"ש מצננין לו גהינם. ובפרט לפי סוד הדברים והרי סגול הוא ניקוד של מדת החסד ושב"א ניקוד של מדת הגבורה, ומי ירצה להחליף חסד בגבורה, לומר שב"א תחת סגול"ל?

אך עדיין לא זכינו להבין היתכן שלא שמע יואב את ההתעוררות הגדולה שיש בכל שנה בשבת זכור, הכל מטים אזניהם לשמוע כל ניקוד וניקוד מבעל הקורא, ובדיוק בתיבה רגישה זו לא שמע את בעל הקורא שאינו אומר זכר????

מקור מדברי הגר"א ובעל התניא לקרוא 'זכר עמלק'

ולפני שניכנס בע"ה בפנימיות הענין נבאר תחילה איך קרתה הטעות. כי ברמ"א כתב 'וצריך להזהר לקרוא פרשת זכור בנגינתם וטעמם'. [צ"ע מה החילוק בין נגינה לטעם, אולי חלק מהטעמים נקראים נגינה, כמו פזר ותלישא שהוא ניגון ואתנחתא הוא טעם שעושה את הפירוש בפסוק] וכתב במ"ב שי"א שצריך לקרות זכר בסגול וי"א שצריך לקרות זכר בצירי, והנכון לקרות שניהם. ובאמת שלא נהגו כן בהונגריה גליציה ופולין ורוז'ין וקרלין. קראו רק בצירי כל אחד כפי היגויו. אלא לאחר החורבן הנורא שנתקבצו הקהילות בארץ ישראל, ונתפשטו פסקיו של המ"ב, החלו לנהוג כן ברוב בתי כנסיות אפילו בבעלזא וגור.

והמקור לקרוא בסגול"ל הוא מדברי הגר"א, כי במעשה הרב להגר"א כתב להדיא שיש לקרוא בסגול תחת הז' כלומר זכר, ובפירוש 'פעולת שכיר' על מעשה רב, כתב 'כן העידו רבים ושלמים' שכן קרא הגר"א, אבל תלמידו הג"מ רבי חיים מוולאז'ין פקפק בזה ואמר ששמע מפה קדשו של הגר"א חמש נקודות צירי סגול כזה זכר, וכתב שבצעירותו נהג כן ואז היה רבי חיים תלמידו, ולעת זקנה קרא רק בסגול ועפ"ז העידו רבים בשמו. ולכן כתב המ"ב שיש לומר שניהם, מאחר שיש מקור לשני הגרסאות.

הגר"ח נאה זצוק"ל בספרו 'קצות השלחן' הביא שדעת האדמו"ר הצמח צדק נ"ע לקרוא בסגול"ל זכר, בהגהות על ספר 'תורה אור' לבעל התניא זי"ע כתב בתפילת 'והוא רחום' ואל תשחית את זכר שאריתנו' שיש לנקד בסגול, וכתב שכן צ"ל בפרשת עמלק בסגול. לעומת זכר למעשה בראשית' וזכר ליציאת מצרים' ששם הניקוד בצירי לכו"ע, ועי"ש

שביאר החילוק, כי בכל מקום שהוא תיבה בפני עצמו ואינו דבוק להבא אחריו הרי הוא בצירי תחת הז', שלא כתוב זכר מצרים, אלא זכר ליציאת מצרים, וכן זָכַר עשה לנפלאותיו, שאין תיבת זכר דבוק להבא אחריו, לעומת 'זָכַר שאריתנו' זָכַר כל היצור' ו'זָכַר עמלק' שכל אלו דבוקים לאחריהם.

והרד"ק בספר השרשים כבר כתב שמקצת ספרים גרסו בחמש נקודות זָכַר ומקצת ספרים גרסו בשש נקודות זָכַר'.

זָכַר - לעורר יראת ה' להשמר מכל איסור לאו, זָכַר - לעורר אהבת ה' לקיים מצות לשמה

והגר"ח נאה כתב ביאור פנימי לענין הגרסאות הללו בשם ספה"ק 'בונה ירושלים' שהוא מיוחס לתורתיו של בעל התניא, כי הנה מבואר בכתבי האריז"ל שיש לכוון בכל ספירה וספירה את ניקוד אותה הספירה בשם הויה ב"ה, סלח לנו אבינו הוא מדת חסד ואהבה ולכן מכוונים שם הויה בניקוד סגול, השיבנו שהוא ענין של תשובה מאור הבינה שממנה מתעוררים הדינים ובא נמתקים. וניקודו צירי. ומבואר ברמב"ן שאהבה הוא שורש כל מצות עשה, ויראה שורש כל מצות לא תעשה.

והנה מלחמת עמלק בעבודת ה' היא בשתי פנים, מצד אחד הוא בא לקרר את האדם מלקיים בהתלהבות מצות עשה, או להכשילו בפניות ובלבולים. כנגדו צריכים ניקוד של חסד ואהבת הבורא. ומאיך הוא בא להכשיל את האדם לעבור על מצות לא תעשה, וכנגדו צריכים לעורר ניקוד צירי להאיר יראת ה' בלבנו.

ולכן בניקוד צירי בוודאי יש לעורר עצמנו ללחום בעמלק הוא יצר הרע, כאמור שניקוד צירי בא לעורר יראה בלב להזהר שלא לעבור ח"ו על לא תעשה, זהו שורש היהדות. אבל ניקוד סגול שבא למחות עמלק המקרר ומבלבל בפניות, הרי זהו מזיק קטן יותר, כי חז"ל אמרו 'לעולם ילמד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה', וכנודע מש"כ במסילת ישרים על 'יפשפש במעשיו' – לטהר עצמו ממעשים רעים, ו'ימשמש במעשיו' לטהר ולתקן המעשים הטובים שיהיו בלתי לה' לבדו. בוודאי שצריך תחילה לפשפש במעשיו הרעים ואח"כ למשמש בתוך הטוב לתקנו יותר.

ועפ"ז כתב בעל התניא שעיקר הניקוד היה צ"ל 'תמחה את זָכַר עמלק', כי בזה אי אפשר לשתוק, חייבים להתעורר כנגד עמלק שבא להכשיל באיסור לאו רח"ל, שזה הרבה יותר גרוע ממחשבות שלא לשמה. וכמ"ש לגבי קטן, שאם הוא אוכל נבלות יש נדון אם להפרישו, אבל אם הוא לומד שלא לשמה, אין מפרישין אותו, אדרבה מבטיחים לו שיהיה רב וגדול, וזהו מדרכי החינוך לחנכו שלא לשמה. משא"כ באיסורי לאוין מפרישין אותו מיד.

ולכן היו כלל ישראל נוהגים לומר 'תמחה את זָכַר עמלק', שזהו דרך לכל ישראל. ואח"כ באו הנשמות הגדולות כמו בעל התניא והגר"א שהם צריכים למחוק גם את זָכַר עמלק, במדרגה גדולה למחוק את הפניות מן הלב, ויטהר לבנו לעבדך באמת. כי יש הרבה מדרגות בתערובת עמלק, אפילו אם אדם לומד כדי שיהיה לו הרבה גן עדן, יש בו תערובת של עמלק הזה, כמ"ש הרמב"ם שבתחילה מחנכים את הילד שאם ילמד יקבל סוכריה וכשגדל מבטיחים לו שיהיה רב, וכשגדל יותר נותנים לו שישי, ואח"כ חושב על כסאו בגן עדן, אבל צדיקים כשרים באמת עובדים את ה' על מנת שלא לקבל פרס, כמבואר ברע"ב במשנה זו. הרי שב'תמחה את זָכַר עמלק' יש הרבה מדרגות, כל אחד לפי ענינו, אבל עיקר המלחה שלא להכשל בלא תעשה, ולמחות את זָכַר עמלק, הוא לכל ישראל בשוה.

בבעלזא היה בעל קורא חשוב בשם רבי שמחה'לע מונד, כשאמרו לו שיאמר ב"פ זכר וזכר בסגול וצירי, היה אומר 'לא תבלבלו אותי, ס'איז זעבער אז מ'דארף זאגן זייכער'...

בעצת המ"ב לומר שניהם, יש להקדים זָכַר לזָכַר, ולהפריד ביניהם בכמה תבות

כתב הג"מ רבי משה שטרנבוך שליט"א ב'מועדים וזמנים' שאף אם רוצים לנהוג כחומרת המ"ב לומר שניהם, יקדימו זָכַר לזָכַר, כי העיקר הוא הזָכַר, והשני הוא חידוש בשם הגר"א שהגר"ח מוולאז'ין פקפק על שמועה זו, ורוב כלל ישראל היו אומרים בצירי, ואם יקדים בצירי ותוך כדי דיבור יאמר בסגול, הרי תוך כדי דיבור מבטל אדם את מה שאמר בתחילה, ונמצא מבטל המחודש את הנוסח העיקרי. והוסיף עוד שאין לומר באופן כזה 'תמחה את זָכַר – זָכַר עמלק', אלא לחזור ב' פעמים זה אחר זה 'תמחה את ... עמלק מתחת השמים' ועי"ז יצא מגדר 'תוך כדי דיבור'. והרבה בתי כנסיות נהגו כן.

ולדברי בעל התניא הנ"ל מיושב ע"פ פנימיות מדוע עיקר הגירסא הוא 'זָכַר' כי בתחילה יש לפשפש במעשיו להנצל מן הרע, ואח"כ למשמש במעשיו הטובים לראות אם הם לשם שמים או לאו.

כיון שיש מנקדים זָכַר יכול יואב לטעות בין זָכַר לזָכַר, כמו שעשן נהפך לעשן

וראיתי בספר ישן מחכמי איזמיר 'אברהם אברהם' מלפני מאתיים שנה שכתב דבר פלא שמתוך הספקות בניקוד תיבה זו, נגרם לו ליואב שר הצבא טעות לחשוב שהכונה להרוג רק זכר ולא נקבה, ע"פ מש"כ באבן עזרא עה"פ 'והר סיני עשן כולו', עשן נמשך מתיבת עשן. ובהמשך כתוב 'ועל עשנו כעשן הכבשן', וצ"ע איך נחלף מעשן לעשן? וכן מצאנו

ששמות דברים נחלפים לתרין סגולין כמו 'קנמן בשם', וכן תיבת עֶבֶד נמשך מעֶבֶד. עי"ש שהביא ד' ראיות לזה.

והנה כשכונת התיבה הוא בלשון זכירה, בוודאי הז' בצירי שהיא תנועה גדולה, כמו זָכַר עשה לנפלאותיו, זָכַר רב טובך יביעו, אמנם אם יש ספק לקרוא זָכַר, מכאן טעה יואב שמא אין הכונה לזכירה היפך השכחה, אלא לזכרים, שכמו שעָשָׂן נעשה עָשָׂן כך נעשה זָכַר זָכַר, כי כמו שעשן נהפך מקמץ לסגול כשהוא דבוק לבא אחריו, כמו עשן הכבשן, כך זכר עמלק בעיקרון הוא בקמץ אלא שכשהוא דבוק לתיבה שלאחריו נעשה סגול, זכר עמלק כמו עשן הכבשן. אבל באמת גם בקמץ הוא לשון זכר ולא נקבה.

ולפי"ז כל הויכוח שהיה בין יואב לדוד המלך, לא היה בין קמץ לסגול, אלא בין סגול לצירי, כי דוד א"ל שקורין בצירי, ויואב אמר ששמע מהמלמד שקורין בסגול כנוסח הגר"א ובעל התניא, ומכאן טעה יואב שאין הכונה ללשון זכרון אלא ללשון זכרים.

ספרדי שישמע תימני בניקוד זָכַר יחשוב שכונתו זכרים ולא נקבות

וכמובן שכל קהילה יש לה היגוי אחר, כי בלשון הירושלמי אין כ"כ חילוק בין סגול לצירי כמו בהיגוי ההונגרי והפולני שהצירי הוא מודגש הרבה יותר. וכן בקמץ ופתח יש חילוק גדול בעדות אשכנז לעומת עדות ספרד, ובקהילות תימן יש שינוי אחר לגמרי, שקורין סגול קרוב לניקוד פתח של אשכנזים, ואם יקראו זכר בשני סגולין, יישמע לבן ספרד כמו זכר ולא נקבה. ולפי כל זה אינו קשה כ"כ מדוע לא עמד יואב על טעותו במשך השנים, זאת משום אותה גירסא שקורין בסגול, הן מצד כללי הדקדוק המוזכרים באבן עזרא, לפי הפסוק 'עשן הכבשן', והן מצד שינויי היגוי הניקוד בקהילות ישראל כנ"ל.

אמנם עדיין צריכין למודעי שבמדרש ובפיוטי שבת זכור כתוב מפורש שהכונה על זָכַר עמלק, ואי"ה בשיעור הבא נבארם.